

VAN: MIVD/CIU
AAN: zie verzendlijst
ONDERWERP: MIVD INTSUM
VOLGNUMMER: 017/23 juli 2002
SIC: UAJ/UCG/UDG
AFGESLOTEN: 231500Zjul02

INHOUD

3.2	IRAK
3.2.1	Actuele situatie
3.2.1.1	() Actuele interpolitieke situatie
3.2.1.2	() Actuele militaire situatie
3.2.1.3	() Regionale en internationale positie

3.2 IRAK

3.2.1 Actuele situatie

3.2.1.1 () Actuele internpolitieke situatie

De algemene veiligheidssituatie in Irak is kalm. Na enkele kleine aanslagen in Bagdad in het voorjaar van 2001 door elementen van de (shiietische) oppositie, vonden nadien geen noemenswaardige incidenten plaats. De goed georganiseerde veiligheidsdiensten en elitestrijdkrachten zijn in staat regimebedreigende ontwikkelingen in een vroegtijdig stadium te verijdelen.

In de hiërarchie van de machtselite rond Saddam Hoessein zijn geen wezenlijke wijzigingen opgetreden. Genmaj Abd al-Hamid Mahmud controleert als privé-secretaris de agenda van en de toegang tot Saddam Hoessein. Regelmatig worden vergaderingen belegd met enkele leden van de Revolutaire Commandoraad, zoals Izzat Ibrahim al-Duri, Taha Yasin Ramadan, Tariq Aziz, en Ali Hasan al-Majid. Ook Qusay Hoessein, de tweede zoon van de president en inmiddels een officiële regeringsfunctie bekledend, is hierbij vaak aanwezig. Het regime versterkt zijn centrale controle door voortdurend zijn veiligheidsstructuur te reorganiseren. Het schuiven met verantwoordelijkheden van de diverse inlichtingen- en veiligheidsdiensten en de strijdkrachten past in dit beeld. Als coördinator van voornoemde diensten is Saddam Hoesseins tweede zoon Qusay Hoessein inmiddels de facto de tweede man van het regime.

Naast deze algemeen politiek georiënteerde bijeenkomsten, overlegt Saddam Hoessein op gezette tijden met hoge militaire functionarissen. De nadruk ligt hierbij op luchtverdediging en de militaire industrie. Laatstgenoemde sector wordt geleid door een ministerie, waarvoor een adequate financiering in stand wordt gehouden. Hierdoor is Irak in staat gebleken het vertrek van eigen competente specialisten naar het buitenland te beperken.

Op basis van zijn geografische positie, olierijkdom en geschiedenis streeft Irak naar een prominente positie in de Golfregio, waarvoor de (wederopbouw van de) strijdkrachten als basis dient. De Golfoorlog en zijn gevolgen hebben geen afbreuk gedaan aan de Iraakse ambitie. Felt is evenwel dat het Iraakse militaire vermogen sterk aan slagkracht heeft ingeboet, en dat de militaire infrastructuur in zijn geheel aanzienlijk is aangetast.

3.2.1.2 () Actuele militaire situatie

Hoewel Irak over een aanzienlijke conventionele militaire capaciteit blijft beschikken, is het militaire machtsverwicht tussen Irak en zijn bureu in het nadeel van Bagdad verschoven. Vooral Iran (maar in sommige opzichten ook Saudi-Arabië) ontwikkelt in toenemende mate een superieure conventionele strijdmacht.

De voortdurende achteruitgang van de Iraakse conventionele militaire middelen kan op den duur een punt bereiken waarna een eventuele heropbouw buitengewoon veel tijd zal gaan kosten. Het Iraakse regime zal dit als ontoelaatbaar beoordelen. In de ogen van Irak bieden alleen massavernietigingswapens, tezamen met ballistische raketten, een afdoende afschrikking tegen de potentiële militaire dreigingen vanuit het buitenland. Het ligt derhalve in de lijn van de verwachting dat Irak zal trachten nog meer nadruk te leggen op zijn programma's voor niet-conventionele wapens om het conventionele overwicht van zijn rivalen te compenseren. Dit betreft met name het ambitieuze conventionele en niet-conventionele bewapeningsprogramma van erfvijand Iran.

Van betekenis in dezen is dat de sancties en UNSCOM-inspecties veel bereikt hebben bij het in kaart brengen en vernietigen van de Iraakse wapenprogramma's. Niettemin blijft Irak beschikken over de noodzakelijke infrastructuur en kennis van zaken om programma's voor niet-conventionele wapens te reactiveren.

De aanhoudende afwezigheid van VN-wapeninspecteurs maakt relevante controle steeds problematischer.

Er kan vanuit gegaan worden dat met de beëindiging van de UNSCOM-inspecties in 1998, Irak meer vrijheid van handelen heeft gekregen om in het buitenland benodigdheden voor zijn wapenprogramma's te verwerven.

3.2.1.3 (Regionale en internationale positie

In zijn streven naar doorbreking van het regionale isolement heeft Irak in de afgelopen jaren vooruitgang geboekt. Hoewel het wantrouwen in de regio jegens de Intenties van Saddam Hoessein zeker niet verminderd is, staan veel landen op het standpunt dat zij het zich niet kunnen permitteren de economische mogelijkheden van Irak te negeren. Deze houding mondt uit in de huidige bloeiende handelsbetrekkingen (o.a. op basis van vrijhandelsakkoorden) die onontkoombaar gepaard gaan met beperkte politieke relaties. Vooral de directe buurlanden profiteren van deze situatie.

Op politiek-diplomatiek vlak heeft Irak zich verzoenend opgesteld tegenover zijn directe omgeving. De routineuze mediacampagnes tegen Saudi-Arabië en Koeweit zijn gestopt, hetgeen sterk heeft bijgedragen aan de positieve sfeer die rond de Arabische topconferentie in maart 2002 hing. Met Iran is het overleg over bilaterale zaken als grensverkeer, uitwisseling van resterende krijgsgevangenen (uit de oorlog 1980-1988), en het bezoek van Iraanse pelgrims aan shiïtische heiligdommen in Zuid-Irak, hervat. Syrië is in wezen neutraal en ontvangt zowel Iraakse regeringsfunctionarissen alsook Iraakse opposanten.

Onderwijl blijven in de VS zowel in het Congres als onder regeringsfunctionarissen stemmen opgaan, om definitief met het regime van Saddam Hoessein af te rekenen. Primaire probleem is echter dat er geen enkel bewijs is dat Irak in samenhang brengt met de aanslagen in de VS. Daardoor valt het de VS zwaar hun regionale bondgenoten te overtuigen van een militaire campagne tegen Irak.

Welbeschouwd beoordelen deze landen de huidige conventionele slagkracht van de Iraakse strijdkrachten als minder bedreigend dan eind jaren '80. Daarnaast hebben de wapeninspecties en het sanctieregime van de VN het potentieel van de Iraakse niet-conventionele middelen terdege ondermijnd. Er is derhalve in hun ogen geen directe reden tot militair optreden. Temeer daar met name de Golfstaten (met uitzondering van Koeweit) op de lange termijn voor Irak – evenwel niet speciaal met het huidige regime – een rol zien weggelegd als tegenwicht voor de hegemonistische aspiraties van Iran.

Van betekenis is voorts dat Irak heel handig inspeelt op de escalatie van het Israëliisch-Palestijnse conflict. Door aanhoudend het geweld van Israëliische zijde te verketteren en zich – in de publieke opinie succesvol – te profileren als het enige Arabische land dat zich verzet tegen de hegemonie van de VS (als beschermer van Israël), wordt de speelruimte van de overige Arabische landen beperkt. Immers, indien deze nu instemmen met militaire acties tegen Irak, lopen zij het gevaar door diezelfde publieke opinie als "verraders van de Arabisch-Palestijnse zaak" en als "Amerikaanse handlangers" te worden bestempeld. Een etiket dat weinig leiders in het Midden-Oosten ambiëren.

Internationaal bestaat tot dusver evenmin een duidelijke voorkeur voor ingrijpen in Irak. Niet enkel regionale leiders, maar ook VN secretaris-generaal Annan heeft gewaarschuwd voor overhaaste militaire stappen tegen Irak. Hij heeft verklaard dat de VN-Veiligheidsraad (VNVR) geconsulteerd moet worden alvorens een dergelijke actie kan plaatsvinden. Van betekenis in dit verband is dat sinds 1 januari 2002 Syrië een zetel in de VNVR heeft. Dit kan – tezamen met verwachte oppositie van tenminste Rusland en China – 'anti-Iraakse' besluitvorming in dit forum compliceren.

Vermeldenswaard op het internationale vlak is de aanvaarding van resolutie 1409 op 14 mei 2002 door de VN-Veiligheidsraad. Deze resolutie behelst een aanpassing van het bestaande 'olle-tegen-voedsel' programma.

De VN-organisaties UNMOVIC (*United Nations Monitoring and Verification Committee*) en IAEA (*International Atomic Energy Agency*) krijgen het toezicht op alle contracten in dit programma en zullen de civiele goederenhandel zonder meer vrijgeven. Enkel de aanvragen met goederen die in een 332 pagina's tellend document staan, de zogenoemde *Goods Review List* (met *dual-use* producten), zullen doorverwezen worden naar het VN-sanctiecomité (dat voorheen alle contracten moest goedkeuren) voor een nadere beoordeling. De overige bepalingen van het aloude 'olie-tegen-voedsel' programma blijven van kracht, evenals het wapenembargo. Irak liet twee dagen na de aanvaarding weten dat het de nieuwe resolutie accepteerde.

Resolutie 1409 is een compromis tussen de VS en Rusland die eerder in 2001 niet tot overeenstemming konden komen over zogenoemde *smart sanctions*. Rusland heeft zich bereid getoond de door de VS aangedragen *Goods Review List* onder de loep te nemen en met amendementen te komen. Momenteel verdienen Russische firma's veel geld met de (olie)handel met Irak. Op hun beurt hebben de VS hun eis laten vallen dat het grensverkeer met Irak strenger zou moeten worden gecontroleerd door de buurlanden. Direct na de lancering van dit voornemen vorig jaar lieten desbetreffende landen al weten daar niets voor te voelen.

Onderwijl zijn de besprekingen tussen de VN en Irak over een hervatting van de VN-wapensinspecties hervat, tot dusver zonder resultaat. Naar het zich laat aanzien gebruikt het Iraakse regime deze besprekingen voornamelijk om de indruk van bereidwilligheid tot samenwerking te wekken en tegelijkertijd tijd te rekken.

Vragen en/of opmerkingen over de inhoud van dit INTSUM richten aan
MIVD/GIU

Vragen en/of opmerkingen over de adressering van dit INTSUM richten aan
Accountmanager CO/KM/Klu/KL